Basteicafé 8 oktober 2026

Natuur als culturele daad

Afbeelding: De Wiebelbrug bij droogte in de Waal, foto: Veronie Kobussen

De natuur verandert in rap tempo. Maar niet alleen de natuur; ook ons denken over de natuur evolueert en daarmee onze cultuur. Alleen al in de afgelopen vijf jaar is er veel veranderd in het denken over natuur. Wat tot voor kort zweverig was, is het niet meer (kunnen dieren en planten communiceren, hebben ze rechten). De natuur is bedreigend (de wolf!) maar ook helend (ga wandelen om tot rust te komen). Paul Roncken wil ons vanavond aanzetten tot nadenken over je relatie met de natuur - als mens. Met als uitdagend uitgangspunt de stelling dat wij niet eerder zo verbonden zijn geweest met natuur.

Culturele patronen en Natuur

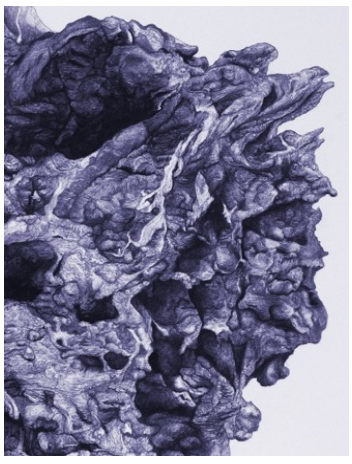
Klaas van Egmond, hoogleraar Geowetenschappen, oud-directeur van het Milieu- en Natuurplanbureau, bestuurder van NatuurCollege, N.D.vanEgmond@uu.nl

Klaas van Egmond helpt ons deze avond bij de vraag of we nu in een tijd van crisis, of in een tijd van overgang leven? Volgens hem zijn dit twee kanten van dezelfde medaille. In zijn bijdrage neemt hij ons mee door de grote golfbewegingen van de menselijke cultuur: van de eeuwenlange slingerbeweging tussen individualisme en gemeenschapszin, tussen beheersing en verbondenheid, tussen de mens die zich boven de natuur plaatst en de mens die zichzelf als onderdeel van een groter geheel ziet. Hij laat zien hoe deze culturele patronen zich steeds herhalen - en waarom we nu, midden in klimaat-, stikstof- en biodiversiteitscrises, weer op een kantelpunt staan. Centraal staat de vraag: welke rol speelt de natuur in dit verhaal? Niet als decor, maar als spiegel en leermeester - een systeem met eigen wetmatigheden waarin evenwicht, veerkracht en verbondenheid net zo fundamenteel zijn als groei en vooruitgang.
Hij verbindt inzichten uit de natuurwetenschappen met filosofie, cultuurgeschiedenis en actuele beleidsvraagstukken tot een verrassend perspectief op waar we vandaan komen en waar we naartoe kunnen.

Inspiratie uit de Middeleeuwen

Erik Odijk beeldend kunstenaar eodijk@xs4all.nl

Erik Odijk maakt tekeningen van sublieme vormdetails in de natuur op indrukwekkend groot formaat. Zijn werken verbeelden rotsen, stronken, wateren en insecten. Natuur direct uit het merg van creativiteit en de evolutie ‘in flow ‘.

*afb *Bombaind, Erik Odijk*

Hij toont een korte film over de schetsen en het eindproduct van een recent werk van hem: Ridisegno (2022). Een bijna vier meter brede, uiterst gedetailleerde tekening gebaseerd op een visioen van de schepping en de vier elementen van de

12de-eeuwse schrijfster, botaniste en mystica Hildegard von Bingen. De muziek in de film is van organiste Anna von Hausswolff op kerkorgel.

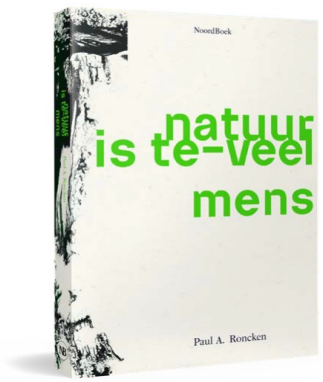
Muzikaal intermezzo

De avond wordt gelardeerd door livemuziek van het improvisatiegezelschap van drummer Teun Roncken.

Natuur als culturele daad

Paul Roncken PhD landschapsarchitect, wetenschapper, schrijver info@paulroncken.nl

Paul Roncken heeft zich als doel gesteld om het woord 'natuur' voorlopig maar niet te gebruiken en op zoek te gaan naar andere woorden en betekenissen die beter uitdrukken wat de essentie is van een toekomst die veel van onze culturele gewoonten ontwricht - onder andere door een sterk veranderend klimaat op onze gedeelde planeet. Een aantal kenmerken van een nieuw type natuurfilosofie zal vanavond worden geïntroduceerd. Een filosofie die ruimte geeft aan anders-dan-menselijke interpretaties.

In een eerder interview schetst Paul het kader (Roelof Kleis Resource Magazine):

Wie wil je bereiken met dit boek?
'Het is bedoeld voor twintigers en dertigers die geïnteresseerd zijn in poëzie en filosofie. Die groep groeit en is cultureel breed. Ze zijn gericht op precieze taal en de moeilijkere filosofen die ze zelf ook willen lezen. Deze nieuwe generatie wil diepgang. Ze willen geen oppervlakkige gesprekken. Het moet ergens over gaan. De taal is begrijpelijk, maar de ideeën gaan diep. Daar mag je wel even over doen. Dat heb ik ook gedaan. Er zit ook tegenstelling in en dat is niet erg. De kern van filosofie is het niet-weten, het bevragen. We zijn veel te goed in antwoorden geven.'

In een van jouw bespiegelingen geef je Darwin een draai om de oren. Schaarste en de 'struggle for life' zijn geen sturende krachten van evolutie. Leg eens uit?
'Darwin kon niet helemaal goed verklaren wat-ie zag. In die tijd poneerde Malthus zijn economische theorie, waarin het begrip schaarste een belangrijke rol speelt. Darwin heeft dat begrip overgenomen als verklaring voor evolutie. Maar is dat wel zo? Veel evolutiebiologen zien dat gevecht om schaarste helemaal niet in bijvoorbeeld de sociale relaties tussen planten, schimmels en diergroepen. Het komt wel voor, maar is niet het dragende principe van evolutie. De natuur is juist gul en overvloedig.'

Wat is er erg aan die uitleg van Darwin?
'Als iets schaars is, ontstaat concurrentie en strijd. Schaarste is een rechtvaardiging om geweld te gebruiken. De mens, als onderdeel van de natuur, is een empathisch wezen dat door zijn vernuft zich aan die schaarste kan onttrekken. Wij kunnen nieuwe wegen, nieuwe technieken ontwikkelen. Daar zijn we extreem goed in. Ik ben een fan van de mens. Niet de mens die er een potje van maakt, maar van de mens als wezen. Natuurbeschermers gaan ervan uit dat de mens slecht is. Daar pas ik voor. Ik neem het op voor de mens.'

De titel van het boek is: Natuur is te-veel mens. Wat bedoel je daarmee?
'De mens is te dominant in de natuur. We zitten overal in de natuur met microplastics en PFAS. De ijskappen smelten door ons toedoen. Zelfs buiten de dampkring zijn we aanwezig in ruimtepuin. Het zal veel moeite kosten om het teveel van onszelf uit die andere vormen van natuur te halen. Nog nooit zijn we zo verbonden geweest met de natuur.'

Nog nooit heeft de natuur zoveel last gehad van ons.
'Dat is geen last, dat is evolutie. Dat is precies de stap die ik probeer te zetten. Wij kunnen de natuur niet met rust laten, want wij zijn de natuur.'

Bekijk ook de campagne-pagina: https://noordboek.nl/natuur-is-te-veel-mens/

Volgend Basteicafé op 12 november 2026
Dit is gewijd aan 'Nijverheid aan de Waal' in de loop der tijden. Met een lezing van **Paul van de Heijden** over de Romeinse pannenfabriek in de Holdeurn en het transport over de Waal. **René van Hoften** behandelt de middeleeuwse nijverheid en gilden en **Piet Hieltjes** de maakindustrie aan het water in de 20e eeuw.